

Juretics Ferenc fiatalkori emlékei

(Az évekkel ezelőtti, 2010. április 18-án Kapcán, Juretics Ferenc szülőházában készült interjú szerkesztett változata)

Kisgyerek voltam még, hat-hét éves lehettem, amikor 1956-ban Kanadába emigráló nagybátyám, Szabó László, édesanyám öccse, a múlt század hatvanas éveinek második felében első alkalommal hazalátogathatott az akkori Jugoszláviába. Emlékezetem szerint hárman jöttek haza, az egyik közülük Feri bácsi volt, azaz a Kapcáról származó Juretics Ferenc. Egy beszélgetésben ő mondta magáról, hogy „mindig nyitott szemmel szerettem járni a világban”.

Ferenc és Laci nagybátyám azonos generációhoz tartoztak. Az alsólendvai polgári iskolában ismerték meg egymást, még az ún. „magyar időben” (1941–1945), majd a szülőföldet is hasonló okból és módon hagyták el mindketten. Többre vágytak, mint amit a második világháború utáni években a magyar–jugoszláv ellentét behatárolta Lendva-vidéki térség nyújtani tudott nekik. A szülőföldjük elhagyása utána is egymás közelébe kerültek, hiszen mindketten Kanadában, Torontóban telepedtek le végérvényesen.

Amikor 1998 novemberében meghívtak a torontói Katalin-bálra, a Mura-vidékről származó magyarok egyik hagyományos rendezvényére, közelebbi ismeretségbe is kerültünk vele. Megismertem a feleségét is, Marikát, aki Mosonmagyaróvár környékéről került az „Óperencián túlra”. Házasságukból három gyermek született, két fiú és egy leány.

Ferenc volt az egyik ösztönzője és támogatója a magyar államalapítás millenniuma tiszteletére Alsólendván állíttatott Szent István-szobornak. Mivel az említett ezredforduló után minden esztendőben, sőt nemegyszer évente két-három alkalommal is hazalátogathatott, az elmúlt években számos Mura-vidéki rendezvényen találkozhattunk. Miután pedig igen nagyra becsült nagybátyám 2002-ben elhunyt, Juretics Ferenc lett számomra a kanadai kapcsolat őrzője.

Azt soha nem lehetett pontosan tudni, hogy mikor érkezik haza a Kapcán szépen felújított és berendezett egykori szülőházába. Esetenként úgy toppant be a lendvai magyar székházba, mintha tegnap is ott lett volna. És általában nem maradt hosszan, csak rákérdezett egy-két eseményre, aztán sietett is tovább, mert teendője mindig bőven akadt. Folyton szorgoskodott szülőháza felújításán, gyümölcsfákat ültetett a kertben, vagy a magyar napilapokat olvasgatta, rendezvényekre járt. Hosszabb útjai előtt rendszerint úgy köszönt el, hogy „majd jövök”. És jött is néhány hónap múlva, csak előtte még visszaugrott Kanadába, és ott is fáradhatatlanul végezte napi teendőit.

Valamikor 2017 júniusában véletlenszerűen találkoztam össze vele Lentiben. Mintha csak előtte való nap váltunk volna el, mellém toppant az újságárusnál. Sietett, mert még aznap este Budapestről visszarepült Kanadába. „Ősszel majd találkozunk és beszélgetünk, mert már hosszabb ideje ne látalak” – köszönt el tőlem. Idős kora ellenére fürgén beült az autójába, és elhajtott. De többé nem jelentkezett.

Amint később a fiától megtudtam, 2017 szilveszterét még kellemesen töltötte, az új esztendő első reggelén azonban örökre búcsút intett szeretteinek és a földi életnek. Halálának hírért a *Népújság* hetilapból tudtam meg, amelynek Ferenc hűségese előfizetője és lelkes olvasója volt.

Gyermekévek egy háromgenerációs kapcai családban

Juretics Ferenc 1932. szeptember 22-én született Kapcán, az átlagosnál valamivel tehetősebb parasztcsaládban. Gyengélkedő újszülött volt, állítólag kétszer gyújtottak fölötte szentelt gyertyát, hogy életben maradjon. Később azonban gyorsan megerősödött, és makkegészséges gyerekké cseperedett. Kisgyermekkorára visszagondolva, az egyik legszebb emléke az volt, hogy akkoriban tízen ültek asztalhoz az ebédnél; a hat gyermek (négy fiú és két lány), a két szülő és a két nagyszülő. A gyermekek születési dátuma szerint Ferenc negyedik volt a sorban. A szülők – lehetőségeikhez mérten – mindnyájukat segítették felkészülni az életre. Mariska nővére, aki a legidősebb volt közöttük, Szombathelyen bábaképzőt végzett. Az interjú idején, kilencven évesen, a celledömölki idősek otthonában élt. A másik nővéréből, Katicából, varrónő lett. József bátyja katonai pályára készült. Az 1940-es években felvették a neves Ludovikára, azonban a II. világháborúban bekövetkezett magyar összeomlás miatt további tervei megghiúsultak. Később Žalecban telepedett le. Ferenc öccsei, István és Lajos, Svédországba kerültek, sikeres emberekké váltak. István, aki az interjú idején már nem volt az élők sorában, tanítóként tevékenykedett, Lajos pedig a Volvo autógyárban dolgozott, és emellett sikeres méhészt is volt.

A kapcai Juretics család a 20. század harmincas éveiben rendszerint két pár, azaz négy befogásra alkalmas tehénnel bírt. Hat-hét hold termőföldön gazdálkodtak, amely meglehetősen kicsinek számított, azonban megtermett rajta minden, ami a család fenntartásához szükséges volt. Emellett évente egy üsző- vagy bikaborjú, valamint néhány sertés eladására is futotta. Leginkább azonban a csentehegyi Mivölgynön lévő szőlőbirtok termése, pontosabban az abból keletkező bor árusítása jövedelmezett.

A múlt század derekán Kapcán az átlagosnál nagyobb számú iparos tevékenykedett. Ferenc emlékezete szerint a faluban volt három kovács és asztalos, öt cipésmester, akik közül – egy kivételével – mindnyájan földműveléssel és állattenyésztéssel is foglalkoztak. Akkoriban a falusi gazdák összesen néhány száz tehenet tartottak, annak ellenére, hogy nagyobb méretű közlegelő nem volt a közelben.

Ferenc a gyermekkoráról, valamint Kapca egykori hétköznapijairól szép emlékeket őrzött. A legemlékezetesebbek a délutánok és az esték voltak, amikor húsz-húszonöt gyerek is összeverbuválódott játszani. Az ún. *karikázást* szerette legjobban, amihez a legények is csatlakoztak. Az akkor még eléggé forgalommentes postautat teljes hosszában elfoglalták. Sokszor a falu elejétől egészen a hotizai templomig terjedt az ún. *tolatás*. Ősszel szívesen üzték a *cinkázást* is, amit legtöbbször tehenlegeltetés közben játszottak. Annak az volt a lényege, hogy egy golyót kellett a lyukba

juttatni, és aki nem tudta azt megakadályozni, az lett a „kanász”. Néha fociztak is, tehénszörből készített labdával, mivel minőségesebb anyaghoz akkoriban nem lehetett hozzájutni. A játékszert így vászonból készítették, és tehénszőrrel tömték tele. Egy alkalommal Seruga István, aki cipész volt, bőrből varrt nekik egy labdát, amely nagyon hosszan szolgálta a kapcai gyerekeket. Azzal szerettek igazán focizni, mert – emlékezete szerint – a Krizsanics Lajosnak olyan gumilabdája volt, amely annyira csípett, amikor a lábhoz ért, hogy kellemetlen volt vele játszani.

A nemzeti identitás a magyar nyelvhatár peremén

A családi névre utalva Ferenc elmondta, hogy apai ágon a Muraközbe vezethetők vissza a gyökerek. Ő és testvérei már az ötödik nemzedéknek számítottak. Valamennyien Kapcán születtek és azonos családi udvarban éltek. Családjuk mindig magyarnak vallotta magát, bár nem titkolták az apai ág szláv gyökerét. Annak ellenére, hogy Kapca a magyar és a szlovén, valamint a horvát nyelvhatár mentén található, és a korábbi századokban a szláv nyelv is dominálhatott, a faluban a két világháború között mindössze öt-hat vegyes nemzetiségű család élt, a többi magyarnak számított. A vegyes etnikumú családoknál mindkét nyelv jelen volt a napi kommunikációban. Jureticséknél ez azonban már a Ferenc előtti nemzedékek esetében sem volt jellemző.

Kapcán gyakori jelenség volt, hogy a szomszédos szlovénok lakta falvakból benősültek a férfiak vagy férjhez jöttek ide asszonyok. A 20. század első felében az volt a „szabály”, hogy a máshonnan származók – mivel Kapca estében magyar faluról volt szó – beilleszkedtek a közösségbe, valamint valamilyen szinten megtanulták a magyar nyelvet. Így a családok többsége megmaradt magyarnak. Arra is volt példa, hogy a szlovén vagy horvát házastárs megtanította a saját anyanyelvére a gyermekeit. A faluban abból soha nem származott ellentét. A település magyar jellege a 20. század első felében összességében nem változott meg. Akkor is hasonlóan alakult a helyzet, amikor magyar házastárs került szlovén faluba, csakhogy akkor a települések szlovén jellege maradt meg. Ferenc véleménye szerint azok az emberek, akik vállalták a sajátjuktól eltérő nyelvű falut, általában tiszteletben tartották annak évszázados értékrendjét, szabályait, és bizonyos szintig vállalták a beilleszkedéssel járó változásokat is. Néhány szélsőséges esettől eltekintve, kölcsönös volt a tiszteletadás a más nyelvet beszélő települések lakosai között. Jól illusztrálja a korabeli állapotot, hogy amikor Ferenc édesapjának palinai ismerősei, akik szlovének voltak, Kapca érintésével Alsólendvára vagy a szőlőhegyre mentek, magyarul köszöntek Juretics bácsinak, amit ő szlovén nyelvjárásban viszonzott nekik. Rendszerint szívesen megálltak a házuk előtt a szomszédos szlovén falvakban lakó emberek. Azok a családok, akik a „városi rétekről”, azaz a lendvai határban lévő parcellákról szállítottak haza nagy mennyiségű szénát, a Juretics-ház előtti kútnál itattak. A pihenés mindig kellemes társalgással járt, miközben a férfinép néhány pohár bort is elfogyasztott.

Az eltérő nyelvet beszélő falvak kölcsönös tiszteletadását a politikai döntések-

kel összefüggő 20. századi események bontották meg. Sajnos kirívó eset is akadt. Egy nemzetiségi jellegű veszekedés halálos kimenetelű volt, amiről az emberek sok évvel később is beszéltek még. Arra is többször adódott példa, hogy a szomszédos szlovén falvakból érkező udvarlókat a helyi magyar legények megverték, majd amikor közülük ment valaki a szlovén falvakbeli lányokhoz, a magyar legény volt az áldozat.

Ferenc szerint a környékbeli szlovének önbizalmát fokozta az impériumváltás, miután délszláv állami fennhatóság alá került a vidék. Akkortól a magyarok gyakran másodhegedűs szerepkörbe kényszerültek. A negatív megkülönböztetés erőteljesen érződött a két világháború között, valamint közvetlenül a második világháborút követően, az ún. partizán önkényeskedés idején. Néhány „bottal csinált”, a lendvai intézményekben alkalmazott hivatalnok – aki a szlovén falvakból származott – elvárta, hogy a magyarok alázkodjanak meg előttük. Szerencsére a legtöbbjükre nem ez volt a jellemző.

A magyar családokban a két világháború között gyakori beszédtema volt az állami hovatarozás kérdése. Gyermekkorában Ferenc különböző összejövetelekkor sokszor hallotta, hogy az embereket nyugtalanította a vidéknek Magyarországtól történő elcsatolása. A létrejött állapotot nem tekintették véglegesnek. Nyilvánosan nem hangoztathatták, de a magyar falvakban, Kapcán is, a legtöbben reménykedtek a Mura-mente Magyarországhoz való visszacsatolásában. Még a szlovén nemzetiségűek között is akadt, aki hasonlóan gondolkodott.

Juretics Ferenc az elemi iskola első két osztályában szlovén nyelven tanult, mivel a többségében magyarok lakta faluban a harmincas években magyar oktatás nem volt. Annak ellenére, hogy Jagodič Julka tanítónő kedves teremtként maradt meg emlékezetében, a számára akkor még ismeretlen nyelven zajló tanítási körülményeket Ferenc „durvának” minősítette. Az említett tanítónő szerencsére megértette, hogy mit jelent a magyar kisebbség számára anyanyelvének mellőzése, ezért megpróbált kedves lenni a magyar gyerekekhez. Tanítania ugyan szlovénul kellett, de a viszonyulása nem volt ellenséges, s ez rokonszenvet váltott ki az emberekben. Ez azonban nem volt általános és nem mindenkire vonatkozott. Például a Stupnik nevű igazgató-tanító, aki a felsőbb osztályokat oktatta, néhányszor könyörtelenül megverte a magyar gyerekeket. Gorombasága miatt több szülő tiltakozott, s ebből jócskán adódtak feszültségek. Az ellentét addig fajult, hogy egy alkalommal három markos diák szembeszállt az igazgatóval, és megverték. Később állítólag enyhült az ellenszenv a magyarok iránt. A kapcai iskolában a harmincas évek végén egyébként hárman tanították az akkor még népes „diáksereget”.

A hat-hét éves kapcai nebulók közül a beiratkozáskor legtöbben csupán néhány szót bírtak a szlovén nyelvből. A hittant egy rokonszenves pap, a Bagonyáról származó Berden atya tanította magyar nyelven, aki hotizai plébános volt. Az alsó-lendvai plébánia nagy volt, így az ottani papok akkoriban alig győzték becsülettel ellátni teendőiket. A hotizai plébános – megegyezés alapján – sokszor besegített nekik, például a hittantanításnál. A kapcai római katolikus hívek egyébként az alsó-lendvai plébániához tartoztak, a közelség miatt azonban sokan a szomszédos hotizai temp-

lomba jártak szentmisére és a szertartásokra is. Nem jelentett számukra akadályt, hogy a szlovénok lakta faluban szlovén nyelven zajlott a szertartás.

Ferenc kitérőként elmesélte, hogy amikor bő két évtizeddel később egyik kapcai barátjával hazalátogattak Amerikából a szülőfalujukba, a plébános úrnak öltönyt vittek ajándékba. Ő nagyon megörült, de meglepődött, hogy éppen a kapcai magyarok ajándékozták meg. Éppen akkor volt ott látogatóban egykori kedves tanítónője, Julka is, Ferenc számára ezért különösen emlékezetes maradt a találkozó.

A II. világháború időszaka és a „magyar éra”

Ferenc emlékei szerint a Magyarországhoz történő, 1941-es visszacsatoláskor igazi forradalmi hangulat volt Kapcán. Már néhány nappal az áprilisi események előtt több háznál varrták a magyar zászlókat, de mivel nagy volt a bizonytalanság, folyamatosan kérdezősködtek, mikor kerül ténylegesen sor a „magyarok megérkezésére”. Többen kételkedtek, és azt hangoztatták, úgysem lesz az egészből semmi. A néhány, Kapcán élő, szláv érzelmű ember meg főképpen abban reménykedett, hogy a politikai változás emlegetése pusztán propagandafogás. Amikor aztán április 6-án a németek fegyelmezett bevonulását nézték, Ferenc nagyapja azt mormogta maga elé: „na, megérkezett az antikrisztus”. A tehergépkocsik, a hernyótalpasok és a katonák az iskola környékén állomásoztak, a falusi gyerekek ott nézelődhettek és szaladgálhattak közöttük. Nem bántottak senkit, és Ferenc nem emlékezett olyanra, hogy az emberek különösebben féltek volna tőlük. A német katonák egy csoportja meg is szállt a kapcai iskolában.

Miután a németek továbbvonultak, több kapcai – köztük Ferenc is – néhány-szor Hosszúfaluiig, a határátkelőig is elmerészkedtek, hogy le ne maradjanak a magyarok érkezéséről. Kabátjuk alatt többüknel ott volt elrejtve a magyar zászló. De többször is csalódottan kellett hazacammogniuk. Amikor végül 1941. április 16-án bevonultak a magyar katonák Alsólendvára, Ferenc is elment a rendezvényre. A felvonuláson annyi ember gyűlt össze, hogy a gyerekek alig láthattak valamit az óriási tömegtől. Elmondása szerint a hangulat fenséges volt: „Akkora nagy ünnep volt, amilyen még addig soha, és talán nem is lesz többé.”

Az ünnepelés után az élet lassan visszatért a hétköznapi kerékvágásába. Kapcára már április végén megérkezett a magyar Tüske tanító, feltehetően Rédicseről vagy Gáborjánházáról. Majd nem sokkal utána a nagyon csinos Hartman Piroška tanítónő, Győrből. Ferenc viccesen jegyezte meg, bár akkor még tíz éves sem volt, de a tanítónő volt az első szerelme. Az ő nemzedéke a második osztályt már magyar nyelven fejezte be. Ferenc jó tanuló volt, általában jeles osztályzatai voltak. A 3. és a 4. osztályt szintén még Kapcán járta végig. Az oktatást illetően a faluban nem volt semmilyen fennakadás, mivel mindnyájan – a szlovén származásúak is – jól beszéltek a magyar nyelvet.

A „magyar időszak” első két évében békés hangulat és jó együttműködés volt az emberek között. A katonaköteles legények az első hónapokban örömmel vonultak

be a magyar hadseregbe, mert hazafias kötelezettségnek tekintették. A katonai szolgálatot kétségtelenül erőteljesen népszerűsítették, az illetékesek a család és a haza védelmére összpontosító, hazaszeretetre buzdító szórólapokat osztogattak. Az emberek véleménye és a közhangulat akkor kezdett megváltozni, amikor 1943-tól már kudarcokról érkeztek a hírek, a halálos áldozatok száma egyre nőtt. Kapcáról hattan vesztették életüket a háborúban, ami egy ilyen kis lélekszámú településen nagy veszteségnek számított. A lakosságot egyidejűleg sújtották az 1944-től kezdődő beszolgáltatási kötelezettségek is: elhajtották a sertést, a tehenet, valamint elvitték a termény bizonyos részét is.

Juretics Ferenc szerint az utolsó háborús évben már minden értelmes ember számára egyértelmű volt, hogy a náciizmus és a fasizmus legyőzésére összpontosuló óriási túlerőt a még oly fejlett és jól szervezett német hadsereg sem tudja legyőzni.

A beszolgáltatások idején Jureticséknél emlékezetes eseményre került sor. Amikor egy százados vezetésével érkező, három tagú „beszolgáltató” küldöttség közölte, hogy – a vagyoni helyzetükre való tekintettel – nekik és egy másik családnak fél-fél tehenet kell átadniuk, Ferenc édesapja úgy döntött, ők maguk adnak oda egy tehenet. A százados furcsállta az önzetlen felajánlást, és megkérdezte, vajon ahányszor eljönnek, hasonló választ kapnak-e. Ferenc édesapja erre igennel válaszolt. És hozzáfűzte: „inkább a magyarok egyék meg az állatok húsát, mint az oroszok”. A századosnak azonban nagyon nem tetszett az oroszok emlegetése, és határozottan visszaszólt: „Mit képzelsz Maga, Juretics bácsi, hogy bejön ide az orosz? Ez hazaárulás!” De a családfő sem hagyta magát, úgyszintén felemelte a hangját, és visszakérdezett: „Mit gondolsz Maga, százados úr?! Az oroszok sajnos már a Kárpátokon innen vannak. Én csak annyit szeretnék, hogy a családunkat ne érje nagyobb bántódás!” És erre mindketten szomorúan elhallgattak.

Ferenc még egy eseményt felemlített. Ez akkor történt, amikor 1945 tavaszán az oroszok már Zala megyében voltak. Nagypéntek volt, édesapja kint, az udvaron nyírta a gyerekek haját, hogy hűsvétra fessebbek legyenek. Egyszer csak a visszavonuló magyar és német alakulatok közül – akik a falu érintésével vonultak a Mura folyó felé – kivált egy hatalmas német teherautó. Kiugrott belőle a sofőr, és azt parancsolta Ferenc édesapjának, azonnal ürítse ki a nagy pajtát, hogy elrejtse ott a kamiont, mivel ellenséges repülők bevetéséről kaptak hírt. Juretics bácsi értett németül, mert bizonyos ideig Németországban dolgozott. Azonnal intézkedett. Negyed óra múlva tényleg öt-hat repülő érkezett. Köröztek felettük egy darabig, de az elrejtett teherautót nem fedezték fel. Ekkor kapott egyébként bombatalálatot az alsó-lendvai vasútállomás és néhány közeli épület.

Amikor a veszély megszűnt, a német megkérdezte Ferenc édesapját, őt is megnyírná és megborotválná-e. Hozzálátott a munkához. Időközben egy magyar szakaszvezető is megérkezett, és amikor meglátta, hogy Juretics-papa borotválja a németet, odaszólt neki: „Papa, vágja csak el a nyakát!” Juretics bácsi egy pillanatra megdermedt, a német ugyanis rákérdezett, mi történik. De Jureticsnek eszébe nem volt elárulni a szakaszvezetőt. A jelenet azonban bizonyosság volt arra, hogy a magyar

és a német alakulatok közötti viszonyt nem lehetett barátinak nevezni. A német katonát azért megettették, megkínálták két-három pohár borral, sőt kérésére húsz liter üzemanyagot is kapott, legalább ötszörös árat fizetve érte. Miután elindult, Ferenc édesapja megkérdezte az akkorra már a szomszédos udvaron letáborozó magyar katonáktól, ki volt az a bátor ember, aki a német katona borotválásakor a megjegyzést tette. Miután az illető jelentkezett, Ferenc édesapja jutalmul őt is megborotválta.

A háború utolsó hónapjai

Az 1944-es év meglehetősen zűrzavaros volt Kapca környékén is. Akkor már beszéltek a szomszédos szlovén falvakban észlelt partizánszervekedésekről, de a faluban több nyilas-párti ember is élt. A legagresszívabbak néhány alkalommal partizánvadászatot kezdeményeztek a szomszédos, szlovénok lakta Palinán. Mindez az emberekben bizonytalanságot és félelmet keltett. Ferenc szerint azonban akkor még partizánok alig voltak ténylegesen a környező falvakban. Legfeljebb katonaszökevényekről lehetett beszélni, akik dezertáltak vagy be sem vonultak a magyar hadseregbe. Az utóbbira Kapcán is volt példa, s szörnyű tragédiával végződött. A Jakab családban az egyik fiú katonaköteles volt, de nem jelent meg a sorozáson. Otthon rejtőzött el, erről azonban még a szülei sem tudtak. Amikor a csendőrök megérkeztek a keresésére, az édesapja határozottan állította, hogy nincs otthon a fia. A csendőrök azonban megtalálták a legényt, akinek mégis sikerült elszöknie előlük. A csendőrök bosszúból ismeretlen helyre hurcolták el az apát és a két otthon tartózkodó fiát. A szerencsétlenek soha többé nem tértek haza. Ferenc nem tudott róla, mi lett a sorsuk.

Amikor 1944 decemberében a front elérte Somogy megyét, Kapcán mintegy 15 nagybajomi család tartózkodott. A menekültek családoznál voltak elhelyezve. Jureticséknél is több hónapon át voltak néhányan. Ferenc egy nagy, erős emberre emlékezett vissza, aki a feleségével és két lányával náluk lakott. Az egyik lány a kisgyermekével jött, a férjét feltehetően elveszítette a háborúban. Szekérrel érkeztek. Ruhát és némi élelmet hoztak magukkal. Az őszi munkából alaposan kivették a részüket. Rendkívül tisztelettudó, becsületes emberek voltak.

1945. március 16-án rettenetes dolog történt. Megölték Halász Dánielt. A mártírpap meggyilkolása a környékbeli falvak lakosságát nagyon elszomorította. Ferenc ismerte az egykori alsólendvai káplánt, aki a gyilkosság idején már palinai plébános volt. Halász – szlovén származása ellenére – szépen beszélt a magyar nyelvet. Az emberek tudták, vagy legalábbis feltételezték, hogy miként történt a gyilkosság. Egyesek a gyilkosok nevét is tudni vélték. De nyilvánosan nem mertek beszélni róla – sem akkor, sem később, a háború után. Volt olyan, aki állítólag azt is hallotta, hogy – megtévesztés céljából – bántalmazói és gyilkosai magyar nyelven kiabáltak volna a pappal, de szerinte a gyilkosok nem magyarok voltak. Ferenc szerint az interjú idején (2010-ben) egy személy még állítólag élt a feltételezett elkövetők közül.

A háború végéhez közeledve már sokan tisztában voltak azzal, hogy a Muravidék hovatarozása ismét változni fog. Ferenc emlékezett olyanokra is, akik még 1945

márciusában is hittek a „német csodafegyverben és az utolsó, áttörő bevetésben” – igaz, nem ez volt a jellemző. A helyzetet tisztában látók azonban ekkorra már biztonságba helyezték az élelmiszertartalékaikat, rejtékhelyekre vitték a húst, a szalonnát, a bort stb.

A háború utolsó kapcai jelenete a Juretics-ház közelében zajlott. Nyolc hatalmas német hernyótalpas próbálta meg több lövéssorozattal megállítani a túlerőben lévő orosz egységeket, pedig akkor erre már semmi esély nem volt.

A visszavonulás során Kapcán – akárcsak a többi környékbeli faluban is – mintegy tíz napon át német és magyar katonák tartózkodtak. A Juretics családnál öt magyar katona volt elhelyezve. Ferenc édesapja azt tanácsolta nekik, ne menjenek tovább nyugat felé, hiszen ott már nem élnek magyarok, hanem öltözzenek ki az egyenruhájukból, és forduljanak vissza. De ők nem fogadták meg a tanácsát. Pár nappal később benyomultak az oroszok.

Két nappal később, éjszaka, az ötből hárman nesztelenül visszatértek. A magyar katonák ruhájukat és fegyvereiket beásták a trágyadomb alá, majd Juretics István ellátta őket civil öltözékekkel, fejszékekkel, tarisznyával az útra, amelybe élelmiszert is pakoltak be, majd elkísérte őket egészen a Mura-erdőig. Onnan indultak tovább Magyarországra. Feltehetően szerencsésen hazaértek. Mint kiderült, a szomszédok közül valaki tudhatott a dologról és beárulta őket. Néhány nappal később ugyanis megérkeztek az új hatalom ideiglenes emberei, a palinai fiatalokból verbuvált, partizánruhába beöltözött legények. Szekérrel jöttek, és követelték a magyar katonaruhák kiadását. Kötelezték arra Juretics apját, hogy ássa ki a trágyadomb alól a ruhákat és hánnya fel a szekerükre. Ferenc gyermekszemmel úgy érezte, hogy a szomszéd falu fiataljai igazi győztesként viselkedtek, gorombáskodtak, és bár nem bántalmazták, de lenézően lemagyarozták az édesapját. Az egyik szökésében segített katona, a Szabolcs megyei Jámbor Lajos tíz évvel később jelentkezett náluk.

A háború utolsó hónapjaiban a kapcai határban lezuhant egy négymotoros amerikai repülőgép. Valójában kényszerleszállásról volt szó. Ferenc éppen a leventecsoport foglalkozásán volt, mikor az eset történt. Mádi Géza leventeparancsnok irányításával az országút mellett gyakoroltak, mikor látták, hogy 13 amerikai katona ejtőernyővel kiugrik a gépből, a gép pedig nagy robajjal, a falutól nem messzire lévő területre zuhant le és azonnal fel is robbant. A robbanás után többen odarohantak, és volt olyan is, aki néhány épségben maradt, kisebb tárgyat zsákmányolt a még részben égő gépből. Hamarosan azonban megérkeztek a németek, és mindenkit eltereltek onnan. Ferenc emlékezete szerint 14 amerikai puskát találtak a roncsok között. A repülőgép egyik szárnyát később az egyik kapcai család hazavitte, és részeit felhasználta a malmuk korszerűsítésénél.

Az újabb impériumváltás megpróbáltatásai

Amikor a front rohamos közeledtével a németek nyugatabbra vonultak, Kapcáról többen – köztük Ferenc is – a tükszeri erdőben rejtőztek el, ahol a Magdics

család malma állt. Ott várták félelemmel az oroszok megérkezését. Elöl egy orosz kamion közeledett, vörös zászlóval. Mintegy ötven méterrel a többi előtt jött, mivel tudták, hogy ezen a szakaszon már nem tartózkodik ellenség. Utána érkeztek fegyelmezetten a különböző alakulatok. Végül az ún. kiszolgáló-egységek érkeztek, itt már kevésbé volt érezhető a katonás rend.

Ferenc emlékezete szerint négy teherautón érkeztek a faluba. Többnyire fegyelmezettek és tiszták voltak. Élelmet követeltek. Mind elfogyasztották a savanyú káposztát, valamint a zsírban tárolt, sült húsokat. A faluban az idősebb emberek közül néhányan beszéltek oroszul, közöttük Jáklin bácsi is, aki négy-öt évet töltött orosz fogságban az első világháború után. Az oroszok kedvére volt, hogy voltak oroszul beszélő emberek, különösképpen a tisztek bólogattak elismerően. Miután jólaktak és megmosakodtak, az első alakulatok békésen továbbmentek. A később érkező egységek már sokkal durvábbak voltak. Magukkal vittek mindent, amit találtak a házaknál.

Akadtt példa az oroszok által elkövetett erőszakoskodásra is. Az egyik katona annyira agresszív volt és olyan megalázó tetteket követett el, hogy állítólag a falubeliek végeztek vele, majd titokban elásták valahol.

Hogy elejét vegyék az atrocitásoknak, a falusi tűzoltók közül néhányan, közöttük Ferenc édesapja is, őrséget szerveztek. Tűzoltó-egyenruhába öltöztek, vörös csillagot tűztek a sapkájukra (ennek nagy jelentősége volt az oroszok előtt), és jelezték az orosz tiszteknek, hogy a faluban ideiglenesen ők lesznek felelősek a rendért. A szervezkedés igen szerencsés volt azért is, mert az egyre csak érkező katonai csoportok egyébként még több állatot és élelmet koboztak volna el a lakosságtól. A rögtönzött falusi őrségnek több helyen sikerült túlkapaszkodásokat is megakadályozni.

Arra is volt példa, hogy az illetékes orosz tiszt korbáccsal megverte az egyik katonát, mert az elvette a már említett Jáklin bácsi csizmáját. Az idős embernek akkor is a nagy hasznára volt, hogy jól beszélt oroszul. Miután elpanaszolta a sérelmét, és a környékbeli gyerekek közreműködésével meg tudta mutatni a tettet, a csizmáját visszakapta.

Az új hatalom rögtönözve verbuvált emberei – amint már utaltunk rá – a környező szlovén falvak „partizánjai” voltak. A helybeliek többnyire ismerték őket, hiszen a Lendva-hegyre menet, és más alkalmakkor is, sokszor Kapcán keresztül közlekedtek. Néhányuk ténylegesen részt vett más szlovéniai vidékeken zajló partizánharcokban vagy a muraközi ellenállási mozgalomban. Akadt azonban olyan is közöttük, aki a háború idején elrejtőzött, nem vonult be a magyar hadseregbe, inkább meghúzódott valahol. A háború utolsó napjaiban, amikor már egyértelmű volt, hogy mi lesz annak a kimenetele, azonnal előléptek és a helyi események vezéralakjaivá váltak. Közvetlenül a háború utáni hetekben, kb. két-három hónapig a Muravidéken rögtönzött „igazgatás” működött, amelyet – Ferenc szerint – az említett, esetenként rosszindulatú személyek irányítottak. Döntéseiket a más vidékekről érkező „főnökök” utasítására hajtották végre. A csendőrséget is alkalmi jelleggel állították fel, túlnyomórészt képzetlen, az új hatalomhoz lojális személyekből. De a főszerepet

egyértelműen a magukat partizánoknak tituláltak játszották. Azokban a hetekben a partizán alakulatok több ízben átlépték a visszaállított trianoni határt. Megtörtént, hogy esetenként zaklatták a közeli magyarországi falvak lakosait is.

A falusi emberek hamar felismerték az új helyzetet. Megértették, hogy ismét kisebbségi sors vár a magyarokra. Ferenc emlékezete szerint néhányan mégis reménykedtek abban, hogy a megváltozott helyzet nem lesz tartós, és később ismét impériumváltásra kerülhet sor. Az illúziók aztán hamar szertefoszlottak.

Tüske tanítónak közvetlenül a magyar fennhatóság megszűnése után el kellett hagynia a falut. Rédicésre költöztetésüknél a Juretics család is segédkezett. Ferenc is elkísérte egykori kedves tanítóját. Az új hatalom emberei is követték őket Magyarországra. Egészen Rédicsig velük tartottak, hogy meggyőződjenek a távozásukról.

A jugoszlávok azokkal a személyekkel különösképpen agresszívok voltak, akik a magyar fennhatóság alatt csatlakoztak a Szálasi-féle nyilas párthoz. Kapcán úgy húsz–huszonöt nyilast tartottak számon, akiknek a többsége érdekből szegődött a szélsőséges párthoz, főképpen azért, hogy ne vigyék el a frontra. De olyanok is akadtak közöttük, akik ténylegesen szélsőséges eszméket vallottak. Többüket már 1945 áprilisában Filócra hurcolták, ahol az „ellenséges elemek” részére létrehoztak egy rögtönzött gyűjtőtábort. A fogva tartottak egy-két hónapot töltöttek ott, néhányukat nagyon megkínózták. Az egykori nyilasok később sem élveztek tiszteletet a faluközösségben, ami – Ferenc szerint – erősen megosztotta a település lakosságát.

Az új hatalom szélsőséges elemei, a bolsevik módszereket alkalmazó államvédelmi szervezet irányításával 1945 júliusában – a Filócra elhurcoltakon kívül – a Lendva-vidékről további több száz magyart a hrastoveci és más Stájer-vidéki gyűjtőtáborba zártak. Kapcáról hét–nyolc családot vittek el. Ferenc szerint eredetileg ők is a névsorban szerepeltek, azonban szerencsájük volt. A kiszemelteket szállító teherautó már megállt a házuk előtt, de a szörnyű rendeletet végrehajtó személyzetben volt két ember, akik édesapja közeli ismerősei voltak, és emiatt velük kivételt tettek. Ferenc emlékezetében megmaradt az egyikük kijelentése: „nem, nem, a Pistát (Ferenc édesapját) csak nem vesszük el”.

Útkeresés

Ferenc 1943-ban kezdte látogatni az alsólendvai polgári iskolát. Ebből bő másfél évet az ún. magyar időben fejezett be. Eleinte a városi gyerekek lenézték a faluról érkező diákokat. Ferencnek is volt összetűzése az egyik lendvai ministráns pajtásával, akit jól „elnáspángolt”, amiért utána ő is kikapott egyik közkedvelt tanáruktól, Nagy Jánostól. Nagy tanár úr akkoriban a leventeparancsnoki teendőket is ellátta.

Egy kellemetlen esemény örökre megmaradt Ferenc emlékezetében. A petesházi Horváth József tanító megfestette vele a magyar hadsereg tiszti jelvényeit, a tizedesi rendfokozattól a tábornokig. Mivel a feladatot szépen teljesítette, három könyvet kapott ajándékba, amelyek időszerű, az akkor zajló háborúval összefüggő személyekről, eseményekről szóltak. Az egyiknek *Ki nyeri meg a világháborút?* volt

a címe, a másik arról szólt, képesek lesznek-e az angolok kiéheztetni Európát, míg a harmadik Mussolini elmarasztaló döntésével, valamint a későbbi fogva tartásával foglalkozott. A könyvek böngészése Ferencben sajátos kérdéseket ébresztett: nem értette, hogy amennyiben – a magyar papokhoz hasonlóan – az olasz és más papok is megáldják a saját fegyvereiket, akkor a Jóisten melyik hadviselő fél imáját részesíti előnyben, és melyik győzedelmeskedik majd a háborúban?

Az nem vetődött fel a mindössze 11–12 éves diákban, hogy az adott helyzetben nem tanácsos olyasmiről hangosan elmélkedni, ami saját országa és a szövetséges haderő remélt sikerét megkérdőjelezi. Véletlenszerűen, Kopácsy-Kovács Lajos hitoktatótól kérdezte meg, mit gondol erről, az őt foglalkoztató kérdésről. A hitoktató semmit nem válaszolt, de úgy pofon vágta Ferencet, hogy a szerencsétlen gyerek több métert csúszott a folyosó kövén. Amikor édesanyja meglátta a dagadt arcát, erélyes természetű asszony lévén, azonnal ünneplőbe öltözött, és Ferencsel együtt berontott az iskolába. Amikor Kürönya Jenő igazgató meghallgatta panaszkodását, azonnal hívatta a hitoktatót. Kopácsy-Kovács láthatóan kínosan érezte magát, mikor meglátta a megpofozott fiút az anyjával. Nem tudott mást mondani, csak annyit, indulatos volt, és elnézést kért a durvaságáért. Kürönya ráparancsolt, hogy többé ne forduljon elő hasonló, majd a tanintézmény nevében ő is elnézést kért. Távozásukkor azonban megjegyezte, „szorgalmasan tanuljon tovább ez a gyerek, de tartsa távol magát a felesleges kérdésfeltevésektől”. A néhány kellemetlen élmény ellenére Ferenc szépen beilleszkedett az alsólendvai diákcsoportba.

A második tanévet sajnos már nem fejezhették be, mert a gyakori bombázások miatt az első félév után megszűnt a tanítás.

Később, már a második jugoszláv érában, Ferencet azért nem vették fel a szlovén nyelven induló polgári iskolába, mert szláv hangzású családi neve ellenére magyarnak vallotta magát. A döntés okát nyilvánosan nem hangoztatták, de egyértelműen éreztették vele. Ferenc emiatt a lendvai vár épületében szervezett, a kőolaj kitermelése miatt igényelt ún. fúrászati tanfolyamra jelentkezett. De 1946-ban onnan is kitesékelték, amire később sem tudott választ találni. Ezt követően a seprűgyárba került, ahol egy évet dolgozott, majd utána – úgyszintén egy esztendeig – a Mura menti gát építésénél segédkezett. Közben folyamatosan kereste a lehetőséget, hogy továbbtanulhasson. Érdekelte az erdőszet, de sajnos ez sem sikerült.

Fontos szerepet töltött be viszont a kapcai ifjúság körében. Színdarabot tanultak, amivel Zsitkócban is bemutatkoztak. Alkalmi jelleggel működött egy lövészegyletük is, ehhez Ferenc két puskát kapott a lendvai rendőrségen. A falusi legények igen megörültek a puskáknak, mivel akkoriban dívott az orvvadászat.

A fiatalok erőteljes ideológiai nyomásnak voltak kitéve. Az ún. felszabadító front, valamint más intézmények előadói járták a vidéket, és előadásokat szerveztek a szocializmus és a kommunizmus előnyeiről. Kapcán is tartottak néhány ilyen rendezvényt. Közben azonban Ferenc a környezetében, főképpen a szlovén falvakban, ellentmondásos állapotokkal találkozott. Az itteni lakosok nagyon vallásosak voltak, mégis akadt néhány fiatal, aki – valamilyen érdekből – párttaggá vált. De ő

soha nem lépett be a kommunista pártba, mert már akkor felismerte annak autoriter jellegét, valamint azt, hogy a tagság többségénél nem a meggyőződés, hanem a személyes érdek volt a legfontosabb. Visszaidézte egykori tanítójának, a petesházi Horváth tanítónak a figyelmeztetését, aki szerint a kommunista párt erőszakos, más véleményt és elméletet nem tűrő szervezet. Ferenc utólag úgy értékelte, hogy ennek az őszinte kijelentésnek köszönhető, hogy az 1940-es évek második felének agresszív propagandája őt nem tudta megfertőzni.

Újabb nehéz esztendőök

A háború utáni években Jugoszláviában nagy volt a szegénység. A földműveléssel foglalkozó családokat így a termény, valamint a saját használatra nevelt állatok bizonyos részének a beszolgáltatására kényszerítették.

Talán 1948-ban történt, hogy Jureticséknél megjelent egy rendőr. A családfő nem volt otthon. A rendőr Ferenc édesanyját faggatta, aki rosszul beszélte a szlovént, Ferencnek kellett közvetítenie és válaszolnia édesanyja helyett a kérdésekre. A rendőr felelősségre vonta őket, miért nem szolgáltatták be a kötelező sertést. A rendőrnek nem tetszett Ferenc határozott kiállása, ezért felszólította, hagyja el a szobát. Erre Ferenc közölte, hogy ő abból a szobából, ahol született, nem hajlandó kimenni. A rendőr nagyon felháborodva, erőszakkal próbálta őt kitessekelni a helyiségből. De Ferenc 16 évesen már erős legény volt, nem hagyta magát. Végül ő taszította ki a rendőrt az udvarra, ahol tovább vitatkoztak. A rendőr próbálta kilökdösní Ferencet az utcára, semleges területre. A kiabálásra időközben néhány szomszéd is összegyűlt. Miközben civakodtak egymással, kislefjével a kezében előkerült Ferenc disznótököt magozó nagyanyja is. Hangosan szidta a rendőrt, és kérdőre vonta, miért bántalmazza az unokáját. Később emiatt a lendvai rendőrőrsön azzal vádolták meg a nagyanyját, hogy fejszével tört a rendőr életére. Ez persze nem volt igaz. De végül nagy nehezen kitessekeltek az udvarról a mérges rendőrt, aki kerekpárjára pattant, és elkarikázott Alsólendva irányába.

Később a rendőr negyedmagával tért vissza. Az egész Juretics családot, az otthon tartózkodó hat embert bekísérték Alsólendvára. Fogdában tartották őket éjfélig. Ferenc kivételével ezután a többieket hazaengedték. Az éjszaka hátralevő részében Ferencet egy olyan pincehelyiségbe zárták, ahol burgonyát tároltak. Összetolt két deszkát, hogy leülhessen, de ekkor a burgonya szétgurult a földön. A zaj hallatára egy rendőr lépett be az ajtón. Nem vette észre a szerteszet gurult burgonyát, és elcsúszott rajta. A sajátos baleset miatt még inkább elmérgesedett a helyzet. Meg nem verték ugyan, de nagyon megfenyegették, mielőtt másnap reggel hazaengedték. De a következő napokon reggel jelentkeznie kellett az őrsön. Két-három alkalom után Ferenc kijelentette, hogy otthon tartózkodik, dolgozik, és amennyiben kíváncsiak a hollétére, ellenőrizték őt otthon, mert minden nap ő nem ér rá bejárni Lendvára. Ennek köszönhető, hogy kényszermunkára ítélték.

Tizenégy sorstársával kényszerültek dolgozni Kočevje környékén. A bünte-

tésük eredetileg három hónapra szólt, de néhányukat korábban hazaengedték. Ferencnek azonban egy egész esztendő t Kočevski Rogban kellett töltenie. Igaz, három hónap után már fizetésért dolgozott az ottani erdőgazdaságnál. A felettesei felfigyeltek a szorgalmára és a leleményességére, elő munkás lett belőle. A farönkök szállításának mennyiségét regisztrálta, és ő állította ki a szállítóleveleket. A munka során szembesült a szomorú látvánnyal, hogy az egykor gazdag sváb falvak teljesen kihaltak. Az új hatalom ugyanis közvetlenül a második világháború után elűzte a német lakosságot. A „kočevjei” esztendő után Ferenc Jesenice környékén dolgozott.

Ferenc nagyon szenvedett a térség zártságától, hiszen a magyar–jugoszláv konfliktus hatása a magyar határ közelében még erőteljesebben érződött. Például a magyarországi bábaképzőben tanuló nővérétől 1948 után legalább három évig semmilyen értesítést nem kaptak. A másik nővére, aki a háború alatt Tornyiszentmiklóson dolgozott, 1945 után még tartotta a kapcsolatot az ottani ismerőseivel, és néha átszaladt a szigorúan őrzött államhatáron olyan kellékekért, amit Jugoszláviában nem lehetett beszerezni. Ez persze csempészetnek minősült. Egy alkalommal a hóban elfogták, egy év börtönbüntetésre ítélték, amit Begunje környékén töltött le.

1949-től az államhatárnak már a közelébe sem lehetett menni. A magyar–jugoszláv helyzet rendkívül feszült volt. Egy jugoszláv határőrt lelőttek a lováról. A golyó állítólag a magyar oldalról jött. A botrány óriási volt. Amikor elszállították holttestét a lendvai vasútállomásra – Ferenc is épp jelen volt –, legalább háromszázan összegyűltek. Részben kíváncsiskodók, részben az állami intézmények és a katonaság képviselői voltak ott. Az esemény remek lehetőséget biztosított az amúgy is erőteljes magyarságellenes propaganda dinamizálására.

Amikor az ideje engedte, Ferenc magántanulóként az egyik palinai tanítónál vett órákat, abban bízva, hogy majd könnyebben bejuthat valamilyen oktatási intézménybe. Mivel szakközépiskolába nem tudott bekerülni, egyre többször jutott eszébe a szülőföld elhagyásának a gondolata. Az is befolyásolta, hogy édesanyjának bátyja Amerikában élt, és az ő levelei sokat elárultak a távoli vidék nyújtotta lehetőségekről.

Egyszer egyik barátjával – ügyetlen kísérletként – át is akartak szökni a vasúti töltés mentén Ausztriába. Csak kevésen múlt, hogy a határ előtt nem lőtték őket agyon. A szökésből bírósági eljárás lett, de szerencsére komolyabb következménye nem volt.

Ezután ismét otthon igyekezett munkát találni. Rövid ideig a lendvai pincegazdaságnál dolgozott, majd a nádvágást próbálta ki. Az utóbbi nagyon jól jövedelmezett. A nádat Muraszombatban értékesítette, ahová tíz nap alatt nyolc szekér nádat szállítottak. Később a hosszúfalui Bedecs Jánossal a pélmonostori cukorgyárban dolgoztak néhány hónapig.

1952 októberétől Ferenc a sorkatonai kötelezettségét a jugoszláv hadseregben, Valjevo városában teljesítette. Vele együtt huszonnyolc katonaköteles fiatal utazott el a Muravidékről a szerbiai városba. A három hónapos kiképzés után ők többnyire a konyhára kerültek, vagy egyes szakmában gyakorolták magukat, a vágóhídon, vala-

mint szabó- és cipésműhelyben dolgoztak. A Vajdaságból és a Muravidékről érkező magyarok többsége együttműködött és összetartott. Néhány magyar származású tiszt is akadt köztük. Moziba menet nemegyszer magyar nótákra gyűjtöttek, ami nem kis feltűnést keltett, de nem járt érte megrovás. Ferencben még az is felmerült, hogy hivatását a hadsereg állandó állományában folytatja, de végül meggondolta magát. A szabadságvágya ugyanis mindig meghatározó szerepet játszott. Egyre erősödött benne az elhatározás, hogy valahol külföldön próbál szerencsét.

1954 áprilisában szerelt le. A katonaidő után Pohorjén dolgozott az erdőgazdaságnál, ahol meglehetősen jól keresett. Megfordult a fejében, hogy megpróbálkozik az otthoni gazdaság modernizálásával, de végül a merészebb álmai felé indult.

A magyar forradalom segítésének vágya – búcsú a szülőföldtől

Juretics Ferencet már fiatalon a fa, valamint a fával való tevékenység érdekelte leginkább. Az 1950-es évek közepén még reménykedett abban, hogy akár saját kisüzemében lesz majd fafeldolgozási vállalkozása, hiszen a faipar kifizetődő gazdasági ágazatnak látszott. Terveit azonban a térségben zajló történelmi és társadalmi események teljesen átalakították és más irányba terelték.

1956-ban, de még a magyarországi forradalmi események előtt elkerékpározott egyik barátjával a goricskói (dobmvidéki) falvakba. Az ottani erdőkről és fűrésztelepekről kívánt tájékozódni. Cankova (Vashidegkút) környékén azonban már arról tanakodtak, hogy szükség esetén, ha bármi rendkívüli történne a környéken, vajon át tudnának-e jutni valahogy Ausztriába. Amikor a jugoszláv–osztrák határ közelében kémlelték a tájat, a rendőrök feltartóztatták őket. Megvádolták őket, hogy szökni akarnak, és bekísérték őket az őrre. Közben kisebb dulakodásra került sor, a barátja megrúgta az egyik rendőr sípcsontját is, azok pedig nagyon megverték őket. A muraszombati börtönben kötöttek ki, ahol három napig voltak bezárva. A rendőrök a tárgyaláson végül nem tudták bebizonyítani a szökési kísérlet tényét, ezért a bíró elrendelte Ferencék szabadon bocsátását.

Amikor Magyarországon 1956 októberében kitört a forradalom, megbukni látszott az addigi rendszer, Ferenc és a baráti köréhez tartozó fiatalok úgy gondolták, nekik is elérkezett az idejük. Bár nem voltak pontos információik, egyetértettek abban, hogy segíteni kell a magyarországi felkelőknek. A csoportban mintegy húsz-huszonöt magyar érzelmű legény volt, valamint egy tapasztaltabb Lendva-hegyi férfi, akire egymás között mint főszervezőre tekintettek. Közvetlenül október 23-a után a jugoszláv katonai vezérkar katonákkal, rendőrökkel erősítette meg a muravidéki határszakaszt. „Amikor már bukásnak állt a forradalom”, egy este a harcra kész csoport vakmerően elindult a magyar–jugoszláv határ felé, a fiatalok többségének fegyvere is volt, Ferencnek is. Illegálisan akartak átkelni a határon. A későbbi Hosszúfalu–Rédics határátkelőtől néhány száz méterre nyugatra, a Borosznak patak mentén tervezték a határátlépést. A terv azonban meghiúsult, mert a határőrség le-

leplezte őket, és közvetlenül a határvonal előtt bekerítették a csoportot. Rájuk parancsoltak, hogy azonnal adják át a fegyvereiket, és menjenek haza. Úgy is történt. A megijedt legények bántódás nélkül hazatértek. Három nappal később azonban a főszervezőt a rendőrség letartóztatta. Mindenki megijedt, mert féltek a büntetéstől. Kettejüket vagy hármójukat a következő napokban kihallgatták ugyan, de őket is hazaengedték.

A félelem vagy a másutt elképzelt érvényesülés vágya volt-e végül a meggyőző, ma már nehéz lenne megmondani. Mindenesetre néhányan Jugoszlávia elhagyása mellett döntöttek. Abban a csoportban, amelyben Ferenc is volt, tizennégyen vágtak neki 1956. december 6-án az osztrák–jugoszláv határ illegális átlépésének. Bakovcától (Barkócz) északra keltek át a Kučnica patakon. Akkor is volt náluk fegyver. Elszántak voltak, hogy ha bárki is megállítja őket, vagy akadályozni akarja az átjutást Ausztriába, löni fognak. Szerencsére erre nem került sor, bár két jugoszláv katona csupán száz méterre volt attól a ponttól, ahol ők átlépték a határt, de nem vették őket észre. Ferenc szerint megláthatták őket, de érezve, hogy a népes csoporttal nem bírnanak el, hagyták őket futni. A határpatakon úgy keltek át, hogy ketten levetkőztek, és a hátukon vitték át a többieket a derékig érő vízben az osztrák partra. Amikor valamennyien szerencsésen átérték, fegyvereikből több sorozatot lőttek ki, majd a puskákat és pisztolyokat a patakba dobálták. Az útjuk egyenesen Radkersburgba (Radgona, Regede) vezetett, ahol jelentkeztek a rendőrségen. Ferenc öt hónapot töltött Ausztriában egy Linz melletti, egykori amerikai bázisból átalakított táborban. Neki szerencséje volt, mert már az ötödik napon dolgozhatott egy közeli gazdaságban. Három héttel később pedig egy drótygyárba került, ahol kerítésekkel csináltak. Közben intenzíven tanulta az angol nyelvet, a lágerban szervezett tanfolyamon.

Később Kanadába került, ahol nagyszerűen beilleszkedett az idegen környezetbe és családot is alapított. Amikor már kellő anyagi háttérrel rendelkezett, Torontóban építkezési vállalkozóként érvényesült. Kanadában a muravidéki magyarok alapította Délvidék Egyesületben és a Szent Erzsébet-egyházközösségben egyaránt fontos szerepet töltött be. Új hazájában majd hat évtizedet élt és dolgozott, de a szülőföldjét is gyakran látogatta. Az 1990-es években bekövetkezett változások után évente többször is hazautazott. Hiszen tényleges hazájának mindvégig a Muravidéket tekintette, azon belül a szíve közepén mindig is szülőfaluja, Kapca állt. Idős korában – családjával együtt – felújította egykori szülőházát, és folyamatosan bővítette az egykori Juretics-portát.

Juretics Ferenc alkotó ember volt, aki egész életében tervezett és tevékenyen dolgozott. Életében sok szépet és rosszat átélt. Sokszínű és teljes életet élt. Egyszerre volt világpolgár és magyar, nagyvárosi és falusi, aki minden népet tisztelt, és valamennyi jóra való embert megbecsült.